

वि.बा.कुलकर्णी, न्यायिक सदस्य, महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण,
पुणे खंडपीठ, पुणे यांचे समोरील कामकाज

Bhag 1, Kalam 14, pg No 36

Review Application No. SH/VIII/1/2011
Original Revision Application No. SH/VIII/1/2011

- १) संतोष भगवान माने, रा जुने पोलीस स्टेशन मार्गे, सल्लागार भनशेडी रोड, बार्शी, जि. सोलापूर
२) श्रीम शारदा भगवान माने, रा जुने पोलीस स्टेशन मार्गे, सल्लागार भनशेडी रोड, बार्शी, जि. सोलापूर
३) बाळू भगवान माने, रा जुने पोलीस स्टेशन मार्गे, सल्लागार भनशेडी रोड, बार्शी, जि. सोलापूर
४) श्रीम अनिता भगवान माने, रा जुने पोलीस स्टेशन मार्गे, सल्लागार भनशेडी रोड, बार्शी, जि. सोलापूर
५) श्रीम सुनिता शंकर पवार, रा जुने पोलीस स्टेशन मार्गे, सल्लागार भनशेडी रोड, बार्शी, जि. सोलापूर

—अर्जदार

विरुध्द

- १) शांताराम आनंतराव सहस्त्रबुधे, रा ४१३०, खानापुर रोड, सगापान बिल्डींग, बार्शी, जि. सोलापूर
२) केशव बाळकृष्ण सहस्त्रबुधे, रा ४१३०, खानापुर रोड, सगापान बिल्डींग, बार्शी, जि. सोलापूर
३) महाराष्ट्र शासन तर्फे जिल्हाधिकारी, सोलापूर

—जाबदेणार

महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ चे
कलम ३२२ अंतर्गत पुनर्विलोकन अर्ज.

वाद मिळकतीचे वर्णन-

गाव व तालुका	सर्व्हे नंबर	गट नंबर	क्षेत्र हे.आर	आव्हानित केलेला आदेश क्रमांक व दिनांक
बार्शी बार्शी	169/A/3	1206/1	2.52	तत्कालीन सदस्य, महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण, पुणे खंडपीठ, पुणे यांचे समोरील पुनर्निरीक्षण अर्ज क्रमांक-SH/VIII/1/2011 मध्ये पारित केलेला आदेश दि.७/१२/२०१२
		1206/2	2.42	

न्याय निर्णय

१. मुळ प्रकरणातील जाबदेणार कुळ यांनी महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ चे कलम ३२२ चा वापर करून असाधरण परिस्थितीत वापरल्या जाणाऱ्या पुनर्विलोकन संधीचा वापर करून सदस्य, महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण, पुणे खंडपीठ पुणे यांनी त्यांचे समोरील पुनर्निरीक्षण अर्ज क्र. SH/VIII/1/2011 मध्ये दिलेल्या न्यायनिर्णयास आव्हान दिले आहे. सोयीचा भाग म्हणून पुनर्विलोकन अर्जाचे प्रकरणात पक्षकारांचा उल्लेख या पुढे मुळ प्रकरणात ज्याप्रमाणे अर्जदार अथवा जाबदेणार असा केला असेल तोच या पुढे असेल. प्रकरणाची पुनर्विलोकनापर्यंत पोहोचण्याची महत्वाची कारणमिमांसा थोडक्यात खालीलप्रमाणे-

२. मौजे बार्शी, ता. बार्शी, जि. सोलापूर येथील जमीन जुना स.नं. १६९/अ/३, ज्याचा नवीन गट नंबर १२०६/१ आणि १२०६/२ क्षेत्र अनुक्रमे २ हे. ५२ आर व २ हे. ४२ आर ह्या पूर्ण मिळकती वादाचा विषय आहे. जमीन मालक शांताराम आणि केशव सहस्त्रबुधे यांनी शेतजमीन न्यायाधिकरण, बार्शी यांचे न्यायालयात जाबदेणार यांचे विरुध्द मुंबई कुळ वहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, १९४८ चे कलम ७०(ब) सह १४ अन्वये अर्ज दाखल केला. तो अर्ज दाखल करत असतांना अर्जदाराचे महत्वाचे कथन असे की, वाद जमीन त्यांचे हिस्स्यास सन २००१ साली झालेल्या कौटुंबिक कोर्ट वाटपात आलेली आहे. या

संपूर्ण जमिनीवर कधी काळी जाबदेणार यांचे मुळ पुरुष बाळा आप्पा वडार हे साधारण कुळ म्हणून काबीज होते. त्या संबंधी चादारात मिळकतीच्या ७/१२ पत्रकी इतर हक्काचे रकान्यात फेरफार क्र.२०७७ च्या नोंद आहे. जाबदेणार यांचेविरुद्ध ते वाद मिळकतीचे कुळ नाहीत असा नकारात्मक ठराव मागत असतांना, अर्जदाराने अग्रे नमूद केले आहे की, जाबदेणार यांचे मुळ पुरुष किंवा त्यांचे वडील किंवा जाबदेणार हे स्वतः वाद मिळकती संबंधीत अर्जदारांना त्यांची मालकी कबुल करून खंड दिलेला नाही. ते वाद मिळकत कधीही सातत्याने वहित करत नव्हते. केवळ इतर हक्कात ते रकान्यात असलेल्या नोंदीचा आधार घेवून जाबदेणार व त्यांचे कुटुंबियांनी ही मिळकत सातत्याने पडीक ठेवली आहे. ही बाब ७/१२ चे वहिती रकाना सातत्याने कोरा राहिला यावरून स्पष्ट होते. एवढेच नव्हे तर जाबदेणार यांनी कुळ कायद्याच्या अनेक विध तरतूदींची पायमल्ली केली. थोडक्यात ते वादग्रस्त मिळकतीचे प्रामाणिक प्रत्यक्ष वहिवाटदार कुळ नाहीत. किंवा त्यांना कोणतेही कुळाचे हक्क नाहीत. अशा प्रकारे जाबदेणार हे वाद मिळकतीत अनाधिकाराने कब्जात आहेत. याची दखल घेवून ते वाद मिळकतीचे कुळ नाहीत. असे कलम ७०ब (II) अन्वये ठराव व्हावा अशी विनंती केली.

३. मुळ प्रकरणात शेतजमीन न्यायाधिकरणासमोर जाबदेणार यांनी हजर होवून पान क्र.११० वर लेखी कैफियत दिली आहे. त्यांनी स्पष्ट नमूद केले की, त्यांचे कुटुंबिय त्यांचे वाडवडिलांपासून वाद शेतजमिनीमध्ये प्रत्यक्ष कुळ म्हणून वहिवाट करीत आले आहेत. जाबदेणार स्वतः आजही प्रत्यक्षात वाद मिळकत कुळ म्हणून वहिवाटीत आहेत. अर्जदार जमीन मालक यांना ठरल्याप्रमाणे वेळोवेळी खंड देण्यात आलेला आहे. जमीन कधीही पडीक ठेवलेली नाही. अर्जातील सर्व कथने विनवुडाचे आहेत, असे नमूद करून अर्ज नामंजूर करण्याची विनंती केली.

४. शेतजमीन न्यायाधिकरण, बार्शी यांनी सादर केलेला कागदोपत्री पुरावा आणि उभय पक्षकारांचा युक्तीवाद लक्षात घेवून प्रकरण क्र.कुका/एसआर/१/२००८ मध्ये दि.२४/१/२०१० रोजी जाबदेणार हे वाद शेतजमिनीवर कुळ नाहीत असा ठराव करून जमीन मालक अर्जदार यांचा अर्ज मंजूर केला.

५. जाबदेणार कुळ यांनी तो निर्णय अपिल न्यायाधिकरण तथा उपविभागीय अधिकारी, सोलापूर यांचे न्यायालयात अपील क्र.४८/२०१० दाखल करून तो निर्णय आव्हानित केला. त्याचा निर्णय गुणदोषावर देत असतांना उपविभागीय अधिकारी, सोलापूर यांनी दि.८/४/२०११ रोजी अपील नामंजूर करून शेतजमीन न्यायाधिकरण, बार्शी यांनी दिलेला निर्णय कायम केला.

६. या निर्णयाचे नाराजीने जाबदेणार कुळ यांनी महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण, पुणे खंडपीठ, पुणे येथे पुनर्निरीक्षण अर्ज क्र. SH/VIII/1/2011 दाखल केला. माझे विदवान मित्र

म्हणजेच सदस्य, महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण, पुणे यांनी तो पुनर्निरीक्षण अर्ज दि.७/१२/२०१२ रोजी न्यायनिर्णय करीत असतांना खालील उभय न्यायाधिकरणांचा न्यायनिर्णय कायम करून पुनर्निरीक्षण अर्ज नागंजूर केला.

७. ह्या निर्णयाचे नाराजीने जाबदेणार कुळ यांनी मा. उच्च न्यायालयात गिट याचिका दाखल न करता मुदतीचे आत या न्यायाधिकरणासमोरच प्रस्तुतचा हा पुनर्विलोकन अर्ज दाखल केला आहे. जाबदेणार कुळ यांनी पुनर्विलोकन अर्ज सादर करत असतांना अनेक मुद्दे उपस्थित केले. त्याचा सारांश एवढाच की, मुळ प्रकरणात न्यायनिर्णय देत असतांना सर्वच न्यायाधिकरणांनी महसूल दफ्तरी असलेल्या अव्याहत नोंदीकडे डोळे झाक केलेली आहे. एवढेच नव्हे तर अर्जदार जमीन मालक यांनी त्यांचे व्यक्तीगत प्रकरणात जाबदेणार यांचे वडीलांना पक्षकार म्हणून सामील करून जाबदेणार यांचे कुटुंबाचे वादग्रस्त मिळकती संबंधी कुळ हक्क विशेष दिवाणी दावा क्र.१०/१९९२ यात कबुल केले असून देखील त्या कबुलीकडे देखील डोळे झाक केलेली आहे. एवढेच नव्हे तर अर्जदार यांनी जाबदेणार यांचे कुळ हक्क नाकारत असतांना, महसूल अभिलेखात असलेल्या अव्याहत नोंदी कधीही आव्हानित न करता त्या खोट्या कशा आहेत या संबंधी कोणताही पुरावा दिलेला नाही. अशा परिस्थिती या प्रकरणात सर्वच न्यायाधिकरणाने दिलेले मुळ निर्णय हे उपलब्ध अभिलेख आणि कायदेशिर तरतुदी याकडे त्यांनी पूर्णपणे डोळे झाक करून झालेला असल्यामुळे त्यांचे पुनर्विलोकन व्हावे अशी विनंती केली.

८. पुनर्विलोकन अर्जाचे चौकशीचे दरम्यान जमीन मालक स्वतः हजर झाले. जाबदेणार कुळ यांचे वतीने विधिज्ञ श्रीम. वाय. ए. घोलप व श्री. बी. एन. हंडीबाग तर जमीन मालक यांचे वतीने विधिज्ञ श्री. जी. के. द्रवीड यांचा सविस्तर युक्तीवाद ऐकला. उभय खालच्या न्यायाधिकरणांचे तसेच पुनर्निरीक्षण अर्ज संबंधातील या न्यायाधिकरणासमोर असलेल्या सर्व अभिलेखांचे अवलोकन केले. उभयपक्षकारांचे कथन, प्रतिकथन, सादर केलेला कागदोपत्री पुरावा विधिज्ञ यांनी मांडलेला युक्तीवाद, आणि पुनर्विलोकनाव्दारे आव्हानित करण्यात आलेला न्यायनिर्णय, विचारात घेता माझे विचारार्थ खालील मुद्दे उपस्थित होतात. उपस्थित मुद्दे व त्यावरील माझे सकारण निष्कर्ष मी खालीलप्रमाणे नोंदवितो.

क्र.	मुद्दा	:	उत्तर
१)	न्याय निर्णय अर्ज क्र. SH/VIII/1/2013 मधील निर्णय देत असतांना न्यायाधिकरणांमध्ये वस्तुनिष्ठ व कायदेशिर चौकशीच्या विरुद्ध निकाल दिला आहे ही बाब पुनर्विलोकन अर्जात सिध्द होते काय ?	:-	होय
२)	तसे असेल तर सर्वच न्यायाधिकरणाने दिलेले न्यायनिर्णयाचे पुनर्विलोकनाचे अधिकारात हस्तक्षेप करणे आवश्यक आहे काय ? असेल तर कितपत.	:-	होय

९. पुनर्विलोकनाद्वारे प्रकरणात दिलेला न्यायनिर्णय जो वरिष्ठ न्यायालयात आव्हानित करण्यात आलेला नाही, परंतु त्याच न्यायालयाकडे पुनर्विलोकन मागितले असेल तर त्याचे अधिकार न्यायाधिकरणास आहेत काय ? आणि असतील तर त्याची मर्यादा काय हे सर्व प्रथम लक्षात घेणे आवश्यक आहे. ज्यासाठी या प्रकरणातील अर्जदार/कुळ यांचे विधिज्ञ श्री.हंडीबाग यांनी माझे लक्ष श्री.गेणू शिंदे विरुद्ध चंद्रकांत कोदुलकर यांचे प्रकरणात दिलेल्या पूर्व न्यायनिर्णयाकडे वेधले. जो 1999 Volume No.1 All MR 44 या ठिकाणी नमूद आहे. या प्रकरणातील मा.मुंबई उच्च न्यायालयाने दिलेले निर्देश या प्रकरणाला लागू होतात काय ? हे नमूद करण्यापूर्वी ते निर्देश काय आहेत हे नमूद करणे आवश्यक आहे जे खालीलप्रमाणे-

It is undoubtedly true that the tribunal or court has no inherent jurisdiction to review its own decision and such power must be confirmed expressly by a statute. The Bombay tenancy Act which gives revisional power to the Revenue Tribunal u/s 76. There is no provision which regard to review. However when the functions of the Tribunal were increase, the Tribunal still had the power to review its decision conferred upon it u/s 76. As per Maharashtra Land Revenue Act the provision of section 7 was there for review in old Act which stands repelled, in view of the provisions of 309 to 315 made in the code. Therefore the power of review is attached to the Tribunal and Tribunal could review its old decision in whatever capacity to the decision arrived and whatever jurisdiction the Tribunal mddy be deciding in short vide exercising its revisional power u/s 76 the Tribunal had be power to review its own decisions.

१०. मी वरील न्यायनिर्णयाचे काळजीपूर्वक पूर्ण वाचन केले. ज्यावरून असा निष्कर्ष प्राप्त होतो की, या दिवाणी प्रक्रिया संहिता हुकुम ४७ चे नियम १ सह कलम ११५ मधील नमूद दिवाणी न्यायालयाचे अधिकार हे या न्यायाधिकरणास प्राप्त असलेल्या कुळ कायदा कलम ७६ चे अधिकारांतर्गत अंतर्भूत आहेत जेणेकरून हे न्यायाधिकरण त्यांच्या निर्णयाचे पुनर्विलोकन करू शकते.

११. आता प्रश्न उपस्थित राहातो की, पुनर्विलोकनासारखा अधिकार वापरत असतांना या प्रकरणात सर्वच न्यायाधिकरणाने केलेल्या चूका इतक्या गंभीर आहेत काय ? की जेणेकरून त्याचा पुनर्विलोकनामध्ये फेरविचार होणे आवश्यक आहे. ही बाब लक्षात ठेवून, पुनर्विलोकनाच्या मर्यादा ध्यानी ठेवून, मी प्रथम अभिलेखाचे निरीक्षण केले तदनंतर पक्षकारांचे कथन, प्रतिकथन हे सुध्दा विचारात घेतले शिवाय अर्जदार जमीन मालक यांची कबुली, त्यांचे वर्तन, आणि अभिलेखीत झालेला पुरावा या सर्वांचा एकत्रित विचार केला असता या प्रकरणात खालील गंभीर वस्तुनिष्ठ किंवा कायद्याच्या तरतूदीकडे डोळेझाक करण्यात आल्याच्या बाबी दिसून येतात.

19/5/17

i) अर्जदार जमीनमालक यांनी मुंबई कुळ वहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, १९४८ चे कलम ७०(ब) अन्वये दाखल केलेल्या मुळ अर्जात जाबदेणार यांचे पूर्व पुरुष साधारण कुळ होते. हे त्यांनी त्यांचे अर्जातच कबुल केले आहे. ते कथन खालीलप्रमाणे-

परिच्छेद क्र. ४ सदर अर्जातील सामनेवाले यांचे आजोबा कै. बाळा आप्पा वडार हे साधारण कुळ होते. सदर जमीन अर्जादाराचे वडीलांना खंडाने दिली होती. अर्जदाराचे वडीलांनी जमीन मालकांस कधीही वार्षिक खंड रक्कम देत नव्हते.

१२. याही पुढे जावून त्यांनी ७/१२ पत्रकी कै. बाळा आप्पा वडार यांची साधारण कुळ म्हणून फेरफार क्र. २०७७ अन्वये झालेली नोंद कधीही आव्हानित केलेली नाही. त्यांना कधीही कायदेशिर अथवा बेकायदेशिर मार्गाने बेखेल केल्याचा पुरावा नाही.

१३. फेरफार क्र. २०७७ चे अनुषंगाने दाखल केलेल्या ७/१२ च्या अभिलेखाचे बारंकाईने अवलोकन केले असता असे दिसून येते की, कै. बाळा आप्पा वडार यांची ७/१२ चे इतर हक्काचे रकान्यात 'साधारण कुळ' अशी नोंद आहे व ती वहितीचे रकान्यात सन १९५३-५४ पासून सातत्याने सन २००७-२००८ पर्यंत चालू आहे, आजही जमीन मुळ कुळाचे वारस यांना त्याने जाबदेणार यांचे ताब्यात असून वहितीचे रकान्यात तशी नोंद दाखल आहे. वहितीचे रकान्यात 'रित-३' दर्शविते. जे की, असे ध्वनीत करते की, कुळाचा करार खंडाने आहे, खंड रोखीने आहे.

१४. फेरफार क्र. ४३४४ हा कृषक दिनी म्हणजेच दि. १/४/१९५७ नंतर जरी मंजूर झाला असला तरी देखील वहितीची नोंद कै. बाळा आप्पा वडार यांचे हक्कात सन १९५३-१९५४ पासून सातत्याने चालू आहे. म्हणजे कृषक दिनी देखील मुळ कुळ पुरुष कै. बाळा आप्पा वडार हे वाद मिळकतीत प्रत्यक्ष काबीज होते हेच ध्वनीत होते.

१५. वर संदर्भीत केल्याप्रमाणे ७/१२ पत्रकी जाबदेणार यांचे कुटुंबियांची सुरुवाती पासून सातत्याने अखंडीत नोंद आहे. त्यास ध्यानी घेवून जमीन मालकांच्या कुटुंबीयांचे दरम्यान विशेष दिवाणी दावा क्र. १०/१९९२ जो तडजोडीने न्यायनिर्णीत झाला. त्याच्या हुकुम न्यायाची प्रत अभिलेखात जी पान क्र. ४३ वर आहे. त्यात जाबदेणार यांचे वडील भगवान वडार हे प्रतिवादी क्र. १० म्हणून पक्षकार आहेत. एवढेच नव्हे तर या दाव्याच्या तडजोड पत्रात जमीन मालकाने तडजोडीचे कलम-७ मध्ये खालीलप्रमाणे कबुली दिलेली आहे.

ती अशी

महसूल गांव बांशी, येथील पूर्वीचा गट नंबर १२०० व हल्ली गट नंबर १२०६ या पैकी उत्तरेकडील क्षेत्र २ हे. ४७ आर जमीन पूर्ण जमीन सदर जमीन सध्या कुळ श्री. भगवान माने यांचे ताब्यात आहे.

१६. ही बाब खरी आहे की, अर्जदाराने नकारात्मक जाहीर ठराव मागितलेला आहे. परंतु वरील संदर्भीत अभिलेख उपलब्ध असतांना ज्या संबंधी अर्जदाराने कधीही तक्रार केली नाही. अशा वेळी महसूल दफ्तरी जाबदेणार यांची असलेली नोंद किंवा दिवाणी दाव्याच्या तडजोडीत आपण दिलेली कबुली काय कशी खोटी आहे या संबंधी अर्जदार जमीन मालकाने कोणताही पुरावा दिलेला नाही.

१७. आता वरील परिस्थिती हा प्रश्न उपस्थित होतो की, पूर्ण ७/१२ च्या अभिलेखाचे अवलोकन केले असता असे दिसून येते की, वाद जमिनीपैकी काही जमीन कधी काळी काही काळाकरिता पडच होती किंवा काही वर्षांकरिता वहितीचा रकाना कोरा ठेवण्यात आला आहे याचा अर्थ असा नव्हे की कुळ बेदखल झाला आहे किंवा त्या कारणावरून जाबदेणार हे कुळच नव्हते असा नकारार्थक निष्कर्ष काढता येणार नाही.

१८. अशा परिस्थितीत अर्जातील मुळ मागणी लक्षात घेतली असता हे दिसून येते की, अर्जदार जमीन मालकांना जाबदेणार यांचे कुळ हक्क मान्य होते. परंतु अधिनियमातील शेतजमिनीचे कुळ या नात्याने कुळाची काही कर्तव्य पारपाडण्यात कुळाने कसूर केलेली आहे, अशा परिस्थितीत कुळ कायदा कलम १४ अन्वये प्राप्त कारणांचा आधार घेवून जमीन मालकास कब्जा मागता येतो हे खरे आहे. परंतु या ठिकाणी अर्जदार जमीन मालक आपण स्वतः जमिनीचे कब्जात आहे असे ही म्हणत नाही किंवा जाबदेणार कुळ यांचेकडून कब्जा मिळावा अशीही मागणी करत नाही, किंबहुना अर्जदार ह्या जमिनीत काबीज आहे असा निष्कर्ष काढण्यासारखा कोणता पुरावाही नाही. अशा परिस्थितीत नकारात्मक ठराव कशासाठी याचे उत्तर मिळत नाही.

१९. यात अर्जदार जमीन मालकाचे विधिज्ञ श्री.द्रवीड यांनी असे नमूद केले की, कुळ करारच्या अटीचा भंग करून कुळाचे हक्क संपुष्टात आले आहेत, या ठिकाणी मी नमूद करू इच्छितो की, कुळ कराराच्या मुख्य अटीचा भंग झाला किंवा कायद्याच्या तरतुदींचा भंग झाला असेल तर त्या अनुषंगाने अर्जदार जमीन मालकांना हक्क आहे तो हक्क बजाविण्यासाठी जमीन मालकाना अधिकार आहे. परंतु त्यासाठी त्यांनी कुळ कायदा कलम १४(१)(ब) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे तीन महिन्यांची लेखी सक्त नोटिस दिल्याशिवाय असे प्रकरण दाखल करण्याचा किंवा मागणी मागण्याचा हक्क प्राप्त होत नाही. या प्रकरणात अर्जदार जमीन मालकांनी अर्जात जरी कलम १४ मध्ये नमूद केलेल्या अनेक विध कारणांचा उहापोह केला असला तरी, देखील त्या कायद्यान्वये प्राप्त अधिकार बजाविण्यासाठी कलम १४(१)(ब) अन्वये आवश्यक असणारी पूर्व नोटिस कधीच दिलेली नाही. कलम १४ अन्वये कब्जा मागणीची बाब कलम ७०(ब)(II) अन्वये जाहीर ठरावाच्या मागणीशी करता येणार नाही. ह्या दोन्ही तरतुदी अत्यंत भिन्न व स्वतंत्र परिस्थिती परिणामीत होणाऱ्या आहेत. कलम १४ अन्वये कुळ हक्क प्राप्त असतील तर कुळ हक्क मान्य करून ते रद्द करून कलमात दिलेल्या तरतुदींचा आधार घेवून कब्जा मागणी करावी

लागते. कब्जाचे वैध स्वरूप नाकारून नव्हे. उलट कुळ कायदा कलम ७०(ब)(II) या कलमांतर्गत ठरावात मागत असतांना त्रयस्थ्याचा असलेला कब्जा हा मुळात हा विधिवत नसावा लागतो येथे या प्रकरणात जाबदेणार यांचे मुळ पुराण सन १९५२-५३ पासून सातत्याने अव्याहतपणे प्रत्यक्ष काबीज असून त्यांची बहिर्घाट 'रित-३' अन्यये अधोरेखीत आहे. ही बाब अर्जदार जमीन मालकास अर्ज दाखल करण्यापूर्वीपासून फव्वल होती व आहे. अशा परिस्थितीत नकारात्मक ठरावाची मागणी हीच कुळ कायद्याच्या मुख्य तरतूदीकडे कानाडोळा करून केलेली आहे असे निदर्शनास येते, एवढेच नव्हे तर अर्जदाराची मागणी नकारात्मक ठरावाशी मान्य करत असतांना शेतजमीन न्यायाधिकरण यांनी ७/१२ पत्रकी असलेला अंमल, त्याचे सातत्य जे की कधीही आव्हानित झालेले नाहीत याकडे तर कानाडोळा केलाच. परंतु अर्ज मंजूर करतांना काढलेले निष्कर्ष हे अभिलेखाचे विरुद्ध कसे विधिवत ठरतील याचाही विचार केलेला नाही. या प्रकरणात अपील न्यायाधिकरणाकडून किंवा या महसूल न्यायाधिकरणाकडून खालच्या न्यायालयाचा निकाल कायम करीत असतांना देखील ज्या महत्वाच्या वस्तुनिष्ठ व कायदेशिर बाबीकडे दुर्लक्ष झाले आहे, हीच बाब या ठिकाणी अधोरेखीत करावीशी वाटते.

२०. वाद मिळकत ही नगरपालिकेच्या हद्दीत येत आहे, त्यामुळे कुळ कायद्याच्या तरतूदी लागू होत नाही, ही बाब कलम ७०(ब) च्या ठरावात येत नाही, तर त्यासाठी वेगळ्या कलमा खाली स्वतंत्र मागणी कथन करून पुराव्यानीशी शाबित करावी लागते. वाद मिळकत नगरपालिकेच्या हद्दीत येत आहे ही बाब मुळ अर्जात जरी नमूद केली असली तरी ते कथन सिध्द करणेसाठी अर्जदाराने स्वतःचा तोंडी पुरावा दिलेला नाही. किंवा नगरपरिषदेने दिलेले कथीत प्रमाणपत्र सिध्द करणेसाठी स्वतंत्र साक्षीदार तपासलेला नाही जेणेकरून वाद पत्रातील कथन किंवा तहसिलदार किंवा नगरपालिका यांनी दिलेले कथीत प्रमाणपत्र हा पुराव्याचा भाग होवू शकत नाही. किंबहुना ही बाब या अर्जाचा चौकशीचा ही भाग होवू शकत नाही. ज्यासाठी अर्जदाराने स्वतंत्र कायद्याच्या तरतूदी वेगळ्या पध्दतीने अवलंबविणे आवश्यक होते. कुळ कायदा कलम ७०(ब) मधील मर्यादा लक्षात घेता या बाबी या प्रकरणात निषेध ठरतात.

२१. या ठिकाणी जमीन मालकांचे विधिज्ञ यांनी असे नमूद करण्याचा प्रयत्न केला की, सर्वच न्यायाधिकरणांनी एकमत घेवून खालीच्या कोर्टाचा निर्णय कायम केलेला आहे. त्यात पुनर्विलोकनाच्या अधिकारात हस्तक्षेप करता येणार नाही, त्यासाठी खालील न्याय निर्णयाचा आधार घेतला.

(i) हुकुमचंद शंकरलाल गांधी विरुद्ध महाराष्ट्र शासन 2007(2)Mh.L.J. 652

(ii) देश राज व इतर विरुद्ध भगताराम व इतर (2007) 9 SCC 641

दोन्ही न्यायनिर्णयाचे मी वाचन केले, प्राप्त वस्तुनिष्ठ परिस्थितीत नमूद केलेले कायदेशिर तत्व या प्रकरणास लागू होत नाहीत. उलटपक्षी उपलब्ध अभिलेख आणि

अर्जदार जमीन मालक यांची पूर्व स्पष्ट कबुली विचारत न घेता नोंदविण्यात आलेले पूर्व न्याय निर्णय पुनर्विलोकन सारखा असाधारण अधिकार वापरून या न्यायाधिकरणाने त्यात हस्तक्षेप करणे न्यायोचित व आवश्यक ठरले आहे. अशा प्रकारे नोंदवून घ्या मुद्दा क्रमांक-१ चे उत्तर नकाराची देत आहे. आणि या प्रकरणात न्यायाधिकरणाने पूर्वी नोंदविलेले सर्व न्यायनिर्णय रद्द करून अर्जदार जमीन मालकाचा मुळ अर्ज कायदेशीर चौकटीत बसत नव्याचे कारणावरून नामंजूर करणे आवश्यक आहे असे मत नोंदवून मुद्दा क्रमांक १ व २ चे होकाराची मत नोंदवून खालीलप्रमाणे अंतिम आदेश देतो.

आ दे श

- १) पुनर्विलोकन अर्ज मंजूर करण्यात येत आहे.
- २) पुनर्निरीक्षण अर्ज क्र. SH/VIII/1/2011 मध्ये या न्यायाधिकरणाने दि. ७/१२/२०१२ रोजी दिलेला न्यायनिर्णय, तसेच अपील न्यायाधिकरण तथा उपविभागीय अधिकारी, सोलापूर उपविभाग, सोलापूर यांचेसमोरील अपील क्र. ४८/२०१० मध्ये दि. ८/४/२०११ रोजी रोजीचा न्यायनिर्णय आणि शेतजमीन न्यायाधिकरण तथा तहसिलदार, बार्शी, जि. सोलापूर यांचेसमोरील टेनन्सी प्रकरण क्र. कुका/एसआर/१/२००८ मध्ये दि. २४/९/२०१० रोजी दिलेला न्यायनिर्णय हे सर्व रद्द करण्यात येत आहे.
- ३) अर्जदार जमीन मालक यांनी शेतजमीन न्यायाधिकरण यांचे कार्यालयात कुळ कायदा कलम ७०(ब) (II) अन्वये दाखल केलेला मुळ अर्ज दि. १४/२/२००८ (कार्यालयात प्राप्त दि. १५/२/२००८) हा नामंजूर करण्यात येत आहे.
- १) प्राप्त परिस्थितीत प्रकरणाचा खर्च पक्षकारानी आपआपला सोसावा.
- २) या आदेशाचा निर्णय उभय पक्षकारांना कळविण्यात यावा.
- ३) आदेशाची प्रत तहसिलदार, उपविभागीय अधिकारी यांना देण्यात येवून त्यांच्या कार्यालयाच्या संचिका परत पाठविण्यात याव्यात. तसेच एक प्रत या कार्यालयाचे नस्तीस संग्रहीत ठेवण्यात यावी.

पुणे-४११ ००१
दिनांक १२/१२/२०१६

प्रत :- माहिती व उचित कार्यवाहीसाठी रवाना

- १) उपविभागीय अधिकारी, सोलापूर उपविभाग, सोलापूर
- २) तहसिलदार, बार्शी, जि. सोलापूर

19
31/02/19
वि. बा. कुलकर्णी
न्यायिक सदस्य
महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण,
पुणे खंडपीठ, पुणे
सदस्य (न्यायिक)
महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण
पुणे खंडपीठ, पुणे